

J. G. 17.
Banfar

Om

Håfferternes

Bphjelpande

Finland,

Med PHILOSOPHISKE FACULTETENS Samtycke,

Under

Kongl. Oeconom. DIRECT. Chemie PROFESS. och Ledamoten
 af Kongl. Swenska Wetenskaps Academien,

Herr **PEHR ADRIAN**

GADDS

Inseende,

Yttrade och til allmän granskning understälte

I Åbo Academiens Öfre Låro = Sal /

f. m. den 8. Decemb, 1762.

af

MATTHIAS ENGBLÖM /

Öfverbotninge.

Å B O,

Tryckt hos JOH. CHRISTOPH. FRENCKELL.

Kongl.
och Rikens Hög-
COMMERCE
Des Högkansenli-
och
Samtelige öfrige Högtyördade

Warder.
Kinga. Acade-
m. Schafferierne.
Allerödmju-
Tämte.
Af. III. Beständig Tref-

MATTHIAS

Stajts
loflige Ständers
COLLEGIO,
ge PRÆSES,
Herrar LEDAMÖRER /

Detta.
missa. Arbete.
Wård. J. Finland.
kast. Tilägnat.
Onskan.
nad. Och. Walmågo.
Af

ENOCENOM.

Bondett och Kyrkowården i Nerpes församling,
Ärlig och Wålförståndig
HENRIC ANDERSSON.

Min Huldaste Fader/

Det är mig ett gladt tillfälle, at för all den ömhet och ömswårnad, som min Huldaste Fader altid haft för mig öspard, jag nu til ett wårdnads och tacksamhets wedertåle, får tilägna min Käreaste Fader detta mitt Academiska Lårdoms prof. Min Huldaste Fader, I hafwen under mångfaldiga trötta stunder wid plog och yren ej undandragit Eder, at ömsint och kärleksfullt understöddia mig i alt hwad jag til mine Studiers förkofande haft af nöden. Eder berömmwårda hushållning har ock aldrast gifwit mig anledning at fåsta upmärksamhet wid finullige Schafferiens inrättning här i Finland; Eder mångårige försigtige fötsel med utländske Får utaf finullig art, hafwa öfwerlygat mig och flere i Landet, at utländske finullige Får med förmon och nytta, låfwa all trefnad och fortkomst i wårt Climate.

Min beståndiga önskan är och blifwer, at Allmakten wille förlånga Eder lifstid, min Huldaste Fader, til många år och låta Eder förnögd uphämta frukten af Eder myckna swett och möda. Guds Nåd och Wålsignelse upfyllle Eder hydda här i tiden med menlös ro och ymnig glädie, samt sluteligen befröne Eder årbara wandel med en ewig sällhet i Himlen. Framhårdar med barnslig tillgifwenhet och wårdnad

Min Huldaste Faders

lydigste son
MATTHIAS ENGSTRÖM.

Inledning.

Schäfferier äro i et wälbestått Samhälle, så mycket mera nödige, som de ej allenast tildela landets egna Inbyggare kläder och föda, utan ock tillflyter genom handel af förädlade Schäfferier rå ämnen, et rike af des grannar ansenliga penningesummor, mycken styrka och wälmågo.

Ingen Nation i werlden har följt denna öfvertygelse med större eftertryck än Engelsmännen. I början widtogo de endast den utwägen, at igenom laggrant wal af inhämiska Får och flitig utgallring förse sine wle manufacturer med sin ull; kort häruppå ledde rön och försök dem på en gånwäg til denna deras berömmeliga affickt. Det blef kunnigt at Spaniorerne förädlade sine Schäfferier med Asiatische Får och Baggar. Efiewdomet följdes i England med Spaniske Fårslaget (a). Schäfferierne wunno i hast mångfalt större tilwärt på finullige Får än förr, och för hela Europen uppades tillika et fynd, som sedermera gifwit anledning til wle manufactureres upkomst och flor.

Engelsmännen sitta i Parlamentet på walmar, at de må så mycket mera hafwa i åtanke Schäfferiernes wärd; de använda

wända outtröddad möda och kostnad för deras underhållande: men allt detta icke förgåfves; en DAVENANT en KING bewisa ock at wårdet, af den ull, som hwårt är klippes i England, bestiger sig til 2 millioner Pund Sterling. En Spansk grande, afmåter sine rikedomar efter wårdet af sine talrika Fårhjordar, och i fall i detta land, den fina ullen igenom manufakturer skulle behörigen förädlas, kunde den allena tilbringa det större rikedom och wålmågo, än nu deras många Gull- och Silfwergrufwor.

Hollandarene hafwa icke heller försummat at försä sig med godt Fåreslag och förbättra Schäfferierne: för något mer än hundra år sedan, förmenes det, at de först ifrån Ostindien hit öfwer bragt det stora Ostfrisländske Fåreslaget, som i sonnerhet på den Texel underhålles, (b) och hwilket igenom försigtig och laggran skötsel trivses hos dem ock ännu ganska wäl.

De försök, som hos oss Inrikes redan i flere år till allmänt nöje och gagn, blifwit anstälde med Spanske och Engelske Schäfferier, utmärka öfwen tillräckeligen, at det finullige Fåreslaget här kan trivas och bibehållas wid god art. En af det allmänna mycket berömd och förtient Man, har ock för några år sedan bewist, at 80000 finullige Får redan fins i Nillet, och at de til det minsta, utgåra et Capital af 480,000 Daler Silfwermynt(c); men allt detta är ringa emot det, som i denna sak hos oss kan uträttas, allenast man igenom trånga påminnelser och uplösningar hinner öfwerwinna fördomar och utrota skadeliga plågseder, samt at Schäfferierne anläggas efter landsorternes naturliga lynne och belågenheter. England har 5 millioner Får, Sverige med des Provincer är til utrymme 9 gånger större; måtte här icke et lika, om ej större antal Får alifå med beqvämighet börr kunna underhållas? Nottan af det finulliga Fåreslaget, framför dem, som härtil i landet finnes, börr ock locka samt upmuntra hwar trefwen Landt

Landman, at med eftertryck gripa sig an wid Schafferierens förbättring. Det är allmänheten för ögonen lagt, at i fall uppå hwart hemman i Riket, skulle för 30 grofsullige Får underhållas Spankske eller Engellske, så blifwer häraf för Riket en årlig winst af 11800000 Daler Siltwermynt. (d)

At tjena mina Landsmän med uplysning om goda finullige Schafferiers uphjelpande i Finland, har jag dels i anledning af Herr PRÆSIDIS samlade anmärkingar, dels ock efter andras lemnade grundeliga underrättelser och egna rön, föresatt mig at i detta Academiska Lärdomis prof, sådant närmare utföra, och på det min wärdmenta åtgärd härwid, må blifwa så mycket mera nyttig, förbehåller jag mig, at utan widlyftige bewis, endast anföra korta Practiske reglor, hwad så den finullige Fårartens försel angår, som ock hwad beträffar Schafferiers anläggning i allmänhet i Finland. Uttyd med ynnest G. L. detta mit ringa hushålls försök, jämte erkänsla af din bewägenhet, skal det fördubla min flit och upmärksamhet at granska flere delar af min Fosterbygds hushållning.

(a) Monf. Chomel Dict. Oecon. pag. 132.

(b) Joh. Samuel Hallers Naturgeschichte der Thiere pag. 289.

(c) Commerce-Rådet Ahlströmmers Tal om Schafferiers nytta, hållit för Swenska Wetenskaps Academien år 1759. p. 10.

(d) Samma Tal p. 9.

Cap. I.

Bewis at Finlands Nordliga Climate, ej misgynnar Schafferier.

S. I.

Det allmännaste, som anföres emot den finulliga Schafferierens inrättningen i Finland, är Climatets förmenta stränga och kalla beskaffenhet, hwilken ej eller kan nekas i anseende til åtskillige olägenheter, mycket förringa beqvämligheten för Schaf-

Schäfferie inväntningen härstädes, men alle dese omständigheter, äro dock ej så mycket betydande, som de gifvas ut före.

Af Climatets köld härrör ingen olägenhet. Fåren böra wallas uti skugrika betesmarker i lugn och mera i kyla än värma. Öddre ländernes osunda luft, utmärkande hetta, fasetliga stormväder, hagelstenar, förskräckliga åfkebrak, tordöner och ymniga gräshoppor, som ofta på en gång betäcka någre milda land, göra Fåreskötselen hos dem långt mera tung och besvärlig, än hos oss. I Africa och America äro Fåren grofullige, fast de lefwa i et varmt Climate. (a) I Surat böra de ull, som är gröfre och stråfware än getragg (b). Fåren i Siberien, Ukrain och Tartariet, hafwa bättre ull än de Tyfka. (c) I China äro Fåren små, och ej stort bättre til ullen, än wåra inhemske. (d) I Grekeland och i synnerhet på ön Chio finnes helt små och grofullige Får. I Morea äro de wäl stora; men ock groftraggige (e), så at af Climatets köld eller wärma aldeles intet ullens finhet härrör.

§. 2.

Förutan detta, hwad finullige Fåres tresnad i wårt Nordlige Climate beträffar, så har flere års oemotfägeliga försarenhet ådagalagt, at det inhemske små grofullige Fårslaget äffar långt mera wärma i Fårhuset än Engelske och Spanske Får. Uti Essex och Woodford i England gå Fåren ute både winter och sommar, fast det ibland faller ansenligen snö; de föres ut på bete i snöglopp, obyggefigit wäder samt i en köld, då Thermometern står 3 grader under frysnings punkten: den myckna ullen de hafwa, bewarar dem dock friske och tresne wid allt detta. (f) Les Landes i Gascogne, är en ökn wid foten af Pyreneiske bergen, hwarest köld, storm och omwäder nog ymsa om; men här södes och betes likwäl Fårshjordar til 20 a 30000 stycken i stocken. (g)

S. 3.

Våta är infalla i Finland icke oftare än på andra orter; England är regn och våta håftigare och allmännare än här. Dordmon och lusien kan ej eller skollas för osund, eller betet för Får anses at vara här i landet olämpeligt. At få Epidemiske Fårinfedemor äro i landet gångbare, det kan af Cap. 8. när mare) inhämtas.

S. 4.

Den enda olågenhet Finland nedgas midkännas af Climatet wid Schäfferie inrättningar; är den, at måst i hela 7 månaders tid Fåren här måste födas inom hus, hwilket fordrar en arbetsdrög och kostsam födersamling, och förorsakar, at Schäfferie Producter falla här landtmån dyrare, än på de orter, där Fåren hela året om få gå ute på bete, eller ock hwarest de fortare tid födas inom hus; men som likwål Får, för deras vumbärliga nytta, allmänt i Finland underhållas, så är det fördelaktigare at föda finullige Får och sådane, som äro frodvarite, än dem, som äro små och grofullige; at ej förtiga det denna olågenhet til någon del kan förekommas, i fall iggrom behörligt wal och anstalt, sådane Fårslag til Schäfferier här i landet införas och nyttjas, hwilka efter Climatets beskaffenhet med minst kostsam foder kunna utspisas och födas.

- (a) Fred. w. Haffers underrättelse om fullgoda Fårs stötsel, pag. 35.
 (b) Olof Torens Ostindiske Resebeskrifning til Surat, China &c.
 (c) J. S. Hallers Naturgeschichte pag. 288.
 (d) Pehr Osbecks Dagbok öfwer des Ostindiske resa pag. 188.
 (e) Georg Abrah. Merckleins Histor. Medic. Thier: Buch pag. 191.
 (f) Herr Professoren Pehr Kalm's Amerikanske resa I. Tom. pag. 151. och 165.
 (g) Herr Theol. Doct. Daniel Zach. Hallmans författade minne af des med Herr Hildebrand fortsatte utlänske resor p. 20. Anmärkning 21 och 22.

Anmärkn. Hos P. Labat i des Voyage du Chev. Marchais en Guinée & Cayenne Tom. III. ch. 8. och rågre andre påstås twål, at ull och horn på Creatur, som istån Europa öfversöres til södra orterne, skola i anseende til de orternes wartha Climate förändras til finulligare

ulligare, och äfwen hornen blifwa på dem smärre och tunnare, men denna och slike anmärkningar äro så Particulair, at af dem ej något allmänt skal til vårt kalla Climates beskaffenhet at besör- dra Schäfferiers degeneration kunna tagas.

Cap. 2.

Anmärkningar om de Schäfferier, som i Finland med förmon kunna anläggas.

S. 1.

Jag wil ei uppehålla mig, at upnämna än mindre at widlyftigt beskrifwa de många färslag, som til Schäfferier nyt- tias; min affigt är, at allenast i lärthet orda om de färslag, som plåga föreslås och hwilka med förmon kunna underhållas i Finland.

Med råtta *Biederstäter* Får, har här skiedt så försök; som dessa, såsom härstammade ifrån *Geistlanden* i *Tyskland*, triswas endast på fett bete; men hafwa likwäl intet så ymnig och fin ull, som *Engelske* och *Spaniske* Får, förtiena de ej nå- gon hufwudsakelig upmärksamhet här i Landet.

S. 2.

Spank och *Engelsk* ull kan bäst nyttias wid *Fabriquer*; Den är finast, starkast och indrägtigast, samt hafwa flere års försök utmärkt, at de kunna tämmeligen triswas i landet, utan at wansläcktas, allenast de behörigen ansas och skötas. I auser- de däritil, at *Spaniske* Får äro mindre än de *Engelske* och at den fina *Spaniske* ullen faller *Allmogen* något owan at handtera; så lærer dock härstädes Schäfferier af *Spank* art föga winna framgång annorstädes än på *Herre-gårdar* och hos *Ständs- personer*; men den *Engelske* Får afwelen kan med all beqwäm- lighet blifwa allmän ibland *allmogen*, och fast *Finska* Landtman, sedan han försedt sit egit hushåll med ull, har mycket ringa at där af til salu aflåta, så är dock ej twiswel om, at när han blif-

blifwer rätt underrättad om ullens fortering, så kan dock något af den finare ullen äfwen till Vlle. Fabriquerne förädling aflämnas.

S. 3.

Wid desse *Spaniske* eller *Engelske* Schäfferiers inrättning är nödigt, at man förser sig med *Stam-får* ifrån de orter, där de finnas af bästa slaget. Både i England och Spanien fins efter Lands-orternes beskaffenhet, Får af olika art och godhet. Ifrån Castilien kunna de bästa Spaniske Får erhållas. I Cumberland i England äro Fåren smärre och mera grof-ullige än de wänlige Engelske (a); I Jorkshire och Vallis äro de ännu sämre, fastän något större; De bästa och måst finullige finnas i Hertfordshire (b) samt äro Schäfferierne så där som i Lincolnshire, Leicester och Rümnei så högt uppsatte, at Baggar därifrån plåga köpas ända till 12 guineer stycket (c).

S. 4.

Ungerske och *Hollendske* Får, tyckes på några orter i Sverbottn, såsom i Limingo och på andra ställen, hwarest de hafwa af Hafs-uppländningar och andre slåtmarker ymnigt och godt höbohl, med förmon kunna underhållas; Ullen af desse Får är wäl ej så fin, som den Spaniske och Engelske, men så äro de af alla Europeiske Får de störste, de gifwa 10 til 16 mareker Ull och lämna gemenligen 4 Lam om året. Ön Texel i Holland, hwarest detta stora och ulliga Fårslaget i sinnet underhållas, ligger för örna sion, och är mera utsädd för alla Nordan och Nordost wädrén, än de andre Hollendske Provincerne, så at Sinska Climated ej et sligt Fårslag kan misgynna.

S. 5.

Isländske Får utgifwas måst för små och grof-ullige; nyare tidens rön och säkre underrättelser lemna of dock fördelaktigare

figare tankar om dem och wisa, at under den grofwa taggen de äga en fin ull (d). I anseende til den köld de kunna tåla, och at de tidigt om wären, samt sent om hösten och in på wintren, då snö redan fallit, kunna föda sig ute på marken; så tyckes Schæfferier af detta Får-slaget med förmån kunna anläggas i de aflagne nordlige orterne af Finland. I Island äro de orter, där desse Får gå ute måstadelen af wintren (e), drifwas och ej under tal wid andre tillfällen, än i den strängaste köld; om sommaren betes desse Får-hjordar af wissa Smalen eller tillsatte Herdar ute på fältet och i stogar; 4 a 500 Får kunna där föra lätteligen där af en Åboe eller på et Hemman underhållas, samt är det ej sällsynt at til hamnarne och handels-platserne, wissa tider på året neddrifwes til affalu 8 a 10000 Får (f). De i Polen och Dannemarek til myckenhet bekante Smasten, äro och endast ländste Lamskin (g).

S. 6.

Förwandlings Schæfferier, kunna här i Landet anläggas på tvågghanda sätt. 1:o Ut af Landets Inhämska Får igenom behörigt wäl och utgäring utwälas de måst frödwärte och finullige Fåren til Stam-Får, och af desse böra Baggarne ej nyttias, förän de äro tre år gamle, och icke Tackorne förän efter andra året; i äktages detta, jemte god skötsel, så utwisa anskälte försök, at inhämske Finnska Får blifwa både ansenligen större och finulligare än de wanlige små-raggige Fåren här i Landet. Tycke och Polske Får äro aldeles lika med de Finnske; igenom god ans och skötsel hafwa de endast blifwit upbragte til bättre finullighet än desse (h). Andra sättet är, at til Finnska Tackor, nyttias Spanske eller Engelske Baggar; i fall de wäl skötas och i rätt tid brukas til bespringning, så blifwer härigenom 3:die generation af lika god art som Baggen varit.

- (a) Herr Prof. KALMS Amer. Resa Tom. 1. pag. 302.
 (b) Engelse Isterman och Fära herden. pag. 260.
 (c) Nickols remarques sur les avantages & des avantages de la France & de la Gr. Bretagne pag. 100.
 (d) N. Horreboys Zuverläsige nachrichten von Island. Pag. 138.
 §. XXVIII.
 (e) Joh. Andersons nachrichten von Island, Grönland und der Strasse Davis §. 28. Lauritz Volffs Norvegia illustrata. pag. 196.
 (f) N. Horreboys Zuver. nachrich. von Island pag. 143, 144 & 147.
 (g) Joh. Andersons nachrichten von Island p. 39.
 (h) Joh. Sam. Hallers natur geschichte der Thiere p. 288.

Cap. 3.

Om Färens Sommar-skötsel och Betes-märck.

§. 1.

Färens lämpeligaste betesmärck äro alle höglänte märcker, backar och trädes gården; dock så at Fären hafwa tillgång til friskt och godt rinnande och ej stilla stående watern; mäsar, färr och alla sankta ställen, har erfarenheten bewist wara härtill otienlige; om Fär i dälder och på sidlänte märcker skola betas, är det nödigt, at på Engelsmännernes sätt färor med plog updragas uppå betesmärcken, at watern må hafwa fritt aflopp och icke stadna qwar och syra jorden samt göra den osund (a). Där Förne, gran, Enebuskar och Tistel til myckenhet wära, tilfogas Färens skada til ullen, så at like betesmärcker i det möjligaste afwen böra undwiskas.

§. 2.

Alf saltgräs må wäl Fären wäl; men lida därigenom i sinulligheten. Betas de mycket på ljunghedar, sker det samma; i rågnaktige år kan lungen dock något nyttjas.

§. 3.

Förgiftige wårter för Fär, som ifrån betesmärcker böra afrodias, de äro i spanerhet, Sprengörten, Cicuta Virosa, Myosotis.

*Pinguicula Fetörten. Drosera. Allgräs Anthericum. Allgräs
Juncus pilosus. Mercurialis. Skäfte Equisetum. Allgräs
Ranunculus flammula. Lummer Ledum och Andromeda species.*

S. 4.

Får kunna och med förmon betas i väl inrättade beteshagar jemte andre Creatur (b); men därvid bör i akttagas den ordning, at mjölke-och dagge-lov med spåda kalfsvor och gröggor, lemnas at först utleta det gröfsta och största gräset; tiu rar, stutar och oxar kunna en wecka därpå sedan betas, och sist eller tredje weckan Hästar och Får insläppas, då de ändå kunna finna för sig tillräckeligit foder. Hela Sommaren böra Baggarne gå i särkilte beteshagar, at de igenom förtidig besprängning ej må skada Fären.

S. 5.

Trädes-åkrarne gifwa almänt, godt bete för Får, men blifwa hårtill mångfalt nyttigare, i fall efter första trädet om wären de besås med rosvor, då de uppvorne rosvorne blifwa ej allenast et sundt Sommarbete för Fären intil des hösträdet flier, utan och (efter Engelmännernes anmärkning) af dem skal sielfwa åkren gödas (c).

S. 6.

Om Sommaren böra Fären ej utsläppas på bete innan daggen affallit, och det icke så mycket för daggens skull, utan fast mera för spindlar och maskar af *insecter*, som uppehålla sig i gräset, så länge daggen är däruti; men krypa nid, så snart daggen affallit och solen lyser eller sticker på dem. I fall Fären gå uppå flakt fält i bete, at de ej hafwa skugga emot middags hettan, är nödigt, at ifrån kl. 11 til 2 ef. m. de drifwas under skuhl i skugga.

S. 7.

Under regn och owäder, böra Fären ej gå ute på bete; utan om owäder länge warar, böra de på de torraste plaser betas emellan regnskurarne, och des emellan södas inne med halm,

halm, löf, eller höd; salt sletet böra Fären äfwen om Som-
maren få nyttia, besynerligen i wåta år.

S. 8.

Wid Färens flyttning ifrån den ena Lands orten til en-
annan, bör iakttagas, at hwad jordmon och sålt Fären tilförene
haft deras födo uppå; et slikt bete bör i det möjligaste för
dem äfwen sedan utwållas; ifrån fett bete böra de strart ej fö-
ras i et sämre, icke eller ifrån mager gråswall på det som är
öfvermåttan feti och rikt (d).

S. 9.

Då Fären äro flipte eller ock 14 dagar efter klippningen,
när man är såker för frost, regn och owäder, kunna Fären
fällas til nåtterne på Åkergårdet: Detta sker med gårdes-
gård och nåt, eller beqwämligast med de så kallade hyrter eller
qwider, som flätas af Håfel-språtor. Wid fällningen lämnas
för hwart Får med des Lamb 2 *quadrat* ainars rum uti fäl-
lan, samt blifwer Åkren tillräckeligen gödd på 3 nåtter, då fäl-
lan åter flyttas. I England betala Fermerne eller Landts
män åt Schåffrarne en wis summa penningar för hwart A-
creland, som de med sine Får fälla åt dem, och är detta et
sätt, hwarmed mången fattig man har sin föda och ut-
komst (e).

S. 10.

När Lamben äro 8 dagar gamla, kunna de i wacker
wäder följa med mödrarne på wallmarcken; men i owäder och
om nåtterne böra de fodras innom hus med det bästa och fi-
naste höd. Efter 3 weckor är ingen fara mera med Lamben,
utan kunna de med moder-fären wara ute på betet. Efter 15
weckor afwänias Lamben ifrån diande, som plår ske i början
af Augusti Månad, hwarpå de betes särskilt ifrån Tacorne.

S. 11.

Wid Färens fällande och betande äro Färe-hundar nö-
dige, at så drifwa ihop Färe-hiorden, som ock at förwara den
B 2 för

för odjur. Af godt bandhund slag tager man walpar så snart de fått ögon; desse upfödas i Fårhuset 5 Månader med mjölk och watten, samt agtas at de ej få smäl på lött, hwaruppå man låter dem följa Fåren på betet, då man skal finna dem wisa mycken trohet och ömhet för Fåren.

- (a) Herr Prof. KALMS Amer. resa Tom. I. pag. 185.
 (b) Se Herr Direct. Joh. Dav. Cneiffs Tankar om Landthushållningens uphälpande i Österbotn, pag. 27. hwarest äfkilligt, mycket grundteligen om Beteshagar är affhandlat.
 (c) Herr Commerce-Rådet jonas Ahlströmmers Swenska Fårherdens trogna Wägwisare Ss. 4. och 5. samt Fårherdens upptäcke henneliga konster pag. 17, 18.
 (d) Herr Prof. KALMS Amer. resa pag. 298.
 (e) Herr Direct. Martin Staafs i Frågor och Svar framstälte Herda-konst. pag. 46.

Cap. 4.

Om Fårens stödel om Hösten.

S. 1.

Om Hösten betes Fåren i afflagne Ängar och uppå Någstubben. Den 1. September höres up med all fällning och drifwes Fåren uti sine hus om qvällarne, efter det då redan blifwer kallt om nätterne; den tiden de stå inne af dygnet, är nyttigt, at första afsnarne fordra dem med Ahl, Björk och Hågg löf, samt Lamben med Hafre halan. Har Landman förmåga, är det förträffeligit, at 14 dagar först om Hösten gifwa Fåren 1. quarter Hafra om dagen; unge Baggar böra dock ej få Hafra i September och October Månader; emedan det uphittar dem til förtidig bespringning (a).

S. 2.

Innan Fåren insättes på winter-foder, böra de så efter deras särskilte generationer, som ock de siuke, åldrige och mindre finstilte Fåren ställas ifrån hwarandra. Efter det de ställas i särskilte rum, är lämpeligit, at utmärcka hwart slag med något färgat garn uti drat, då man kan hafwa redighet på hwat

hvar generation, at de ej blandas om hwarandra. Trettio Får kunna fördelas i hvar rum, då för dem afwen utmärckes och tillsättes 2:ne springbaggas, med lika märke, som de 30 moderfären äro.

S. 3.

Hwad Färens särskilte generationer beträffar, hvilka wid Schafferiens förbättring förtjåna mycken upmärksamhet, så förmetter därmed så, at til 15 goda Swenska Tackor emellan 2 och 7 års ålder, nyttias en god Engelsk eller Spansk Bagge til besprängning, och då bekommer afvelen efter denna besprängning namn af första generation. Alla Bagge-lamben af denna art, utskäres eller slagtas; men Tack-lamben påläggas; den afvel, som sedan faller efter Utländska Baggas och slite Får, bär namn af 2:dra generation, och afvelen efter 3:die besprängningen eller med 2:dra generations Tacklamb, som upvärt til moderfår, heter 3:die generation. Det är högsindigt, at ej någon blandning sker med får af 1 och 2 generation och dem som äro af 3:die generation, hvilka äro redan mångfalt bättre än de första, som och är angelägit at wid 2:dra och 3:die generation ej bör nyttjas Baggas af sämre art; men wäl bättre än wid första generation; jämwäl är det nyttigt at gjöra ombyte hwarannat år med goda Baggas.

S. 4.

Sedan Fåret blifwit 8 & 9 år gammalt, doger det ej at lägga på; til siette året kan man wist weta des ålder. När Fåret har 2:ne breda tänder fram uti munnen är det 2 årigt, 4 breda tänder 3 årigt, 6 breda 4 årigt, 8 breda tänder 5 årigt, och då är Fåret i bästa ålder; desse 8 breda tänder behåller Fåret til des det fylt 8 år, då det sedan för hwar år faller 2 tänder, så at innom 12:te året det är tandlös (b).

S. 5.

De säkraste teken på siuka Får tages af ögonen. Befinnes de muntra, det hwita i ögat hel blåhwitt, med rena röda si

na ädror, är fåret friskt; men äro ädrorna i det hwhita på ögat stora och blekröda, påstå förfarne Schaffrar det wara teken til lung- eller lester-sjukan; äro ögonen med tandkötter gula och andan stincker, röjer det gulsoten. Swullit hufvud, bleka rinnande ögon, mycket ögon-wahr, hwhita läppar, en swullen släpande buk, utmärker watsot. Röda ögon, blåsor på tunggan, är teken til hetlig sjukdom och hufvud-wärk; finnes små röda fläckar och utslag i kumsten, är det känning til kopper. Äger hullet icke en liflig rådnad, utan är blekt, och ullen lossnar lätt af, är fåret säkert sukt och förtjenar ej at föda öfwer vinteren, om det ej des försigtigare skötes.

S. 6.

Alt kunna urskilla de sämre fåren til slakt ifrån dem, hwilka såsom fullgoda kunna läggas på öfwer vinteren, därtill utgifwes följande teken af kunnige Schaffrar: förutan det, at en tienstgill bagge bör wara munter och af den ålder, som i S. 6. Cap. 2. är nämt om, så bör den til skapnaden wara stor, lång, satt, med bred rund panna och stora friska ögon. Ullen anses för bäst, när den är hwhit, len, lång, fin, ymnig och tiock. Finnes Baggen lurfwig i pannan och neder til klöswarna på bakbenen, är han så mycket bättre. Tackans godhet igenkännes därpå, at hon är qwick, stor, nederdrägtig, lågbent, och har bred rygg. Lät och fin ull omkring bakens halften och nacken på Får, hålles allmänt öfwen för teken af godt fårslag.

S. 7.

Om Hösten i September och October Månad, infaller bespringtiden för Får; En bagge eller tacka skal wara af tre års ålder innan detta bör ske, och gör baggen ej tienst med wifhet längre än til 6:te året; All bespringning, som sker för Michaëli, är skadelig, så wida då af Fåren, hwilka i 5 Månader gå drägtiga, redan Nyårs tiden Fårhusen upfyllas med Lambungar, Lantmannen til ansenlig åtgång på foder (c). Den
ber

besprिंगning, som tillåtes i slutet af September, anses för läms-
 veligare, så wida Lammen då framkomma i Martii Månad.
 Men bäst är at föda wäl sina baggar i färskilte hus til Januarii
 Månads början, och då först släppa dem til moderfären, så
 winner man det, at Lammen framfödas til nygräset, och man
 således aldeles undgår Lammens Winter-skögel, samt bespar
 det foder, som til deras föda upgår; at ej förtiga, det färste
 gräs öker och bidrager til Lammens wäxt, i stället at tort hö,
 kommer dem at stå i knut och at wäxa sent.

S. 8.

Springbaggarne böra wäl födas, at de ej må finnas
 fetta och magre til springetiden hwaraf afwelen blifwer liten
 och swag; de skola i synnerhet 14 dagar förut få 1 *quar*ter hafsa
 om dygnet, och under springetiden et halft stop. Baggarne släp-
 pas til Fären om astnarna och affilijs ifrån dem til dagarne
 samt brukas till 30 Får 2:ne Baggar, af hwilka en i sänder
 bör få givra tjenst. Sedan Fären en Månad warit tillsam-
 mans, kan med säkerhet Baggarna tagas bort, och man
 låta dem 3 & 4 dagar affyla sin brunst på Råg-brädden, eller
 ock om ej tilfälle därtill gifwes, är nyttigt at gifwa hwardera
 af dem 20 *gran* luttradt Saltpetter 3 dagar å rad.

S. 9.

I fall moder-tacorne strart om hösten skötas som i detta
 Cap. 1. S. sagt är, och de därjämte få nyttia saltstefe och nå-
 got af myr-pulfret, samt därhos förses med godt foder, finnes
 de alltid friske och tjenlige til besprिंगning och afwelföre. I
 fall ej förmycket regn och snöglopp infaller, kunna ock Fären
 här i Landet gå ute om dagarna til halftwa October Månad.

Cap. 5.

- (a) Herr Carl Gust. Boijes sörfarne Landthushållare pag. 114. S. 8.
 (b) Herr Directeuren Stafs Herdskonst p. 24. S. 48.
 (c) I Frankrike brukas, at låta Fären bespringas 2 gånger om året;
 i April, då de lammas i Septemb. om hösten, och i October, då

Lammen framkomma i Martio. I Finland hwarest upgår förre fodersamlingar wid Färens underhållande, än i Södra Orterne, är detta dock ej lämpeligt.

Cap. 5.

Om Färens Winter-skötsel.

§. 1.

Wid Färens Winter-skötsel förtjenar upmärksamhet, ullens befrående ifrån orenlighet, och at Fären förses med lämpeligt foder, samt at de underhållas i lagom köld och värma. Fårhuset bör anläggas hållt på någon högd öfwer torr jord, för 30 Får, 12 alnar långt, 9 bredt och 5 högt, wäl upbyggd och möstat, försedt med tätt mellantak, at hösmått ei må falla i ullen, behörigt golf och fönster eller gluggar med stensläck före, samt indelt i särskilte afdelningar för tackor, lamb, baggar och får som kunna wara siuka.

§. 2.

För fodrets besparing och at höfrö därpå må kunna samlas för små faseten eller gällgumsarne, så är nödigt, at i fårhuset brukas häckar, hwilka med öfre kanten ei böra luta ifrån utan emot wäggen, samt inunder wara försedde med lädor för höfrö samlingen. Winder kan nyttias til foderhus, så at höddärifrån strart nidsläppes på sidorne in uti häcken, hwilken til öfre kanten bör wara lös, at fodret både kan nidsläppas och den sedan emot wäggen igen tillutas (a).

§. 3.

Fårhuset skall i det möjligaste hållas snygt och rent, och bör där wara mera kallt än warmt, undantagande wid lamningen; Fakt tages ej detta, blifwa Fären af mycken värma och inma siuklige, ullen faller af, och deras skin blifwa tunna och ymfeliga. Så snart Fären ligga ikring wäggarne af huset och

set och flämta, är det varmt; men lägga de sig i en hop, är det för kallt.

S. 4.

Allt möjligt och illa bärgat hö är Färens skadeligst. Hårdsväls hö med väpling uti är bäst, som ock hafre, wickert, råg och korn-halm samt löf af sälg, björck, ahl, asp, ask och ek; wide-löf och färstt talleis kan och sparsamt nyttias; af wahlbjörcks blad Rhamnus Catharticus, förmenes Fären få uslot, och wisar förfarenheten at af för mycket asplöf de mistaullen (b). Af hafre förslår 2 kappor om hösten at i Fär, och 6 kappor ifrån det de börja lamma och til dess de släppas ut om våren (c).

S. 5.

Förutän halm och löf, upgår til et Färs födda i laf a 35 lifsd om vinteren; utfodringen sker bäst på det sättet, at om mårgon gifwes 1½. Mark Hö. Klokan u. sedan watnandet sked, utdeles til middag hafre, wickert eller annan fin halm, dels at äta, dels at ligga på. Kl. 5. eller emot astoneu utspis ses Fären med löf, samt litet tung, tall och grantis, til natten gifwes 1½ marck hö, så at hö, 3 marcker om dygnet upgår. At Fären en gång om dagen utsläppes i fet luft på ladugården at roa sig, det är dem godt och sundt (d).

S. 6.

Baggarne böra få mera foder än tacforne i synnerhet springtiden. När tacforne böra lamma, ställas de med sine lam afides och i större värma än förr, samt böra de i 3 första dyggen få mildricka med litet salt uti; saltseket ändras då ock på det sättet, at i ställe för malört och enebär, sedan nyttias anis, kummin eller fenkål, som ansenligen öker mildten hos dem. Wäl Färet ej slicka eller kännas wid lammet, öfwerströts det med litet salt, då hon det wäl gör.

C

S. 7.

Sedan tackorne daggjat lammen' affkilt i 14 dagars tid, skola de wänias at äta höd, samt böra de släppas at di alle, näst til natten och par gångor om dagen. 1 Månads gammalt lam kan redan gifwas litet löf och hafre halm och i sunnerhet hafre. Så länge lammen endast di, behöfwa de ej wain; men sedermera böra de altid hafwa et ämbore med wain hos sig, at de efter behag kunna dricka. Et lammen första året wäl stötas; därpå beror mäst det, at de framdeles ej wanflägtas; utan altid bibehållas wid god art. Om ett lambs finullighet och godhet kan ej dömmas förän efter et års ålder, emedan på lammen de första skyhäten ofta äro nog glesse, grofwe och styfwe; men när Fåret blifwit års gammalt, då röjes först des rätta halt och finullighet.

§. 8.

J afsende til den ymnige snö, som hos oss i Skåneland faller, kunna Fären här sällan betas ute om vinteren. I November och December Månaderne, som ock i April Månad om wären kunna i wackert wäder de likwäl något få gå ute och betas på rågrädd samt höglanta ställen och ljunghedar, då de pläcka ris-knopp, barck, tort löf, strå, gräs och halm. Med Isländske Får kan detta vinterbetande dock allmännare och med större förmon werckställas.

-
- (a) Af Herr Landsköpdingen och Riddaren Hans Henrich Boije, finnes Landet til gagneligit efterdöme uppå Hartanpå gård i Blörneborgs Låhn sådane lämnelige Schäfferie hus upbygde.
- (b) Desse anmärkingar om wahlbjörcks löfs effecten' eller Rhamnus Carharticus och Nipe-löf, har Herr PRÆSES af Des i Finsta Skärgården gjorde observationer, mig benägit meddelt.
- (c) Herr Carl Gust. Boijes Förfarne Swenska Landt-hushållaren pag. 139. §. 14.
- (d) Se samma bok Cap. 13. och 16.

Cap. 6.

Om Färens skötsel Wärtiden.

§. 1.

Så snart det blifwer bart om wahren, kunna fåren om dagarna betas ute, men om nätterne förses de innom hus, med litet hö eller halm; unge får böra dock ej utsläppas på bete förän det är warmt i luften och gräset uppvuxit; de skola 8 a 14 dagar längre födas inne och i början om nätterne utspisas med hälften hö och hälften gräs.

§. 2.

Att föda Fären om wären på Rågbrädden, är hälsofsamt och nyttigt. På någre orter i England sås Råg mera att föda Får med des brädd i April än til föda för människor (2).

§. 3.

Om wären, när Fären först utsläppas, är nödigt, at i början i 8 dagar gifwa dem i qvarter hafra med salt uti. I hafra kan och blandas af myr pulfret, hwarom i följande de 8:de Cap. 3. § mera förmåles.

§. 4.

Får, hwilka ibland wintertiden wallas ute på marken, såsom i 4 Cap. 8 §. är föreslagit, om dem ädagalägger en oroggelig försärehet, at de samme om wären icke wråka utlen, såsom de gjöra, hwilka winteren öfwer födas instängda i fårhuset.

§. 5.

Om wären skola Bagge, lammen utskäras til gäll-gumfar; och kan detta bäst förättas i Medio Maji, då hwarcken mycken köld eller wärma skadar. I slutet af Maj, plåga enskärige Får och klippas; men i Finland, kan man ej med säkerhet taga af Fären deras winterkläder förän i Junii månad.

S. 6.

At jämte höö föda utskurue baggar om wåren med något biöref, ahl, och wide, löf är hälsosamt och nyttigt. Baggar och tacfor kunna förutan slitt nyf utspruckit löf, och med förmon födas med de unge utskotten, som granen gör denne tiden, och hwilka för Får äro högst hälsosamme.

(a) Herr Prof. Kalms Amer. resa Tom. 1. p. 231.

Cap. 7.

Om nyttan och inkomsten af Schäfferier i Finland.

S. 1.

J ansende til det myckna föränd af soder, som upgår, at måst i hela 7 månaders tid underhålla och föda Fåren inuom hus, så blifwer wäl ej inkomsten af Schäfferier så indräktig och stor i Finland, som i södre orterne; men i fall de härstädes med försigtighet anlåggas och skötas, tildela de Landman så mycken förmon och nytta, som någon annan näring här i Landet. 1:0 är nödigt, at Fåren skötas såsom i 3, 4, 5 och 6 Cap. är omsformält, emedan de då både blifwa store och frodwärte, som ock frambringa de mera och mångfalt finare ull, än som annors, samt förwaras Fåren härigenom för de swåraste sjukdomar, hwilka annors kunna mycket förringa nyttan af Schäfferiers anläggning. 2:0 Förtienar ullens klipning, sorterung, tilredning och förwarande, behörig upmärksamhet. 3:0 Böra äftwen alle andre förmoner af Schäfferier ledas til des rätta ändamål och af dem (efter utslänningarnes efterdöme) all möielig nytta samlas.

S. 2.

Om man skal hasma behörig nytta af finullige Får, så böra de klippas allenast en gång om året, och det i Junii månad; ty det wore obarmhertigt at aftaga dese ädla kreatur deras pås höst och wåhr då kallast år. Lammen böra klippas något senare; Denna billighet, at endast en gång om året klip

flippa Fåren, finnes och för 200 år sedan, eller 1572 af
 Chur. Försten JOHAN GEORG af Brandenburg wara på-
 buden at iakttagas wid Schäfferier. Med Spanske och En-
 gelske Får, som hafwa mycket fin och tät ull, är bäst at
 spara ullens tvättning til dess den är afslippt; men andre Får
 kunna tvättas förut, hållt i sommar warmt rinnande watri,
 dock så at ej något watri kommer i örögen på dem. I fall
 Engelske och Spanske Får 8 dagar efter flippningen tvättas,
 är det för dem godt.

S. 3.

Sedan Fåren efter tvättningen 3:ne dygn rent och snygt
 blifwit skotte, förrättas flippningen på det sättet, at ullen eller
 Får-pålsen öfver hela kroppen hänger tillsammans i en
 flisk, så at den för hwart Får i en bunnt kan höyrullas; hwar-
 igenem Schäfferie-ägaren faller lätt, at wid forteringen riswa
 rogg-ullen ifrån, såsom den bästa; sid-ullen afslipjes såsom me-
 del sort, samt buk- och lår-ullen såsom samst. Prima sort,
 på utgjorda hälften i ansende til wigten af Fårets ull, 2:da
 sort $\frac{2}{3}$ och 3:ta sort $\frac{1}{3}$ af fårets årliga ull afkastning. Lam-
 ull, bör äfwen särskilt förwaras, som och bör ej Spansk,
 Engelsk, Polsk och Riederstater ull blandas om hwarannan.

S. 4.

Ull kan wäl säljas otvättad til Manufacturerne; men
 som af Landtman stelf lämpelligen ullen bör kunna tvättas, och
 honom för rätt tvättad ull dubbelt mera af Manufacturisten
 betalas än för otvättad, så är bäst at ull-tvättningen förrät-
 tas af Schäfferie-ägaren. Sedan ullen förut med kårp blif-
 wit renklappad af orentlighet och bås, består tvättningen där-
 uti, at til kall watri lägges hälften så mycket upwärmd stark
 lut, hwaruti med en harka eller wassa ullen knodas fram och
 tillbakas dock så, at hon intet riswes sönder, utan altid sitter
 tillsammans som et stin; härpå lägges ullen i en forg och där-
 med sköljes i rinnande åd eller rent siwatri.

S. 5.

Ullan ullen inpackas i säckar, bör den wäl torckas och hållt i solen, då den blifwer ren och hwit, samt är för redig-
het wid affättningen nödigt, at ull-säckarne teknas med särskil-
te mercken om de innehålla r:ma 2:da eller 3:ta sort af ullen,
och af hwad slag den är. I windar och på torra rum är
bäst at förwara ullen; den som skal länge förwaras borde
dock ej allför noga strax twättas; ty af Reaumurs insett Hi-
storie är bekant, at den oliaktighet, som fins i får ullen ej
allenast förwarar ullen stelf för mått och mahl; utan och an-
dra ting, om de därmed bestrokes.

S. 6.

At ullen wid Manufacturer rätt användas efter sin art
och godhet, det öker des rätta wärde och nytta. At Spanske
ull bör hufwudsakeligen fina kläder tillwärfas; Wid Engelske
Klädets Manufacturer brukas dock äfwen allmänt, at till inslag
nyttia r:ma sort af Engelsk ull och till uprättning den Spanske
ullen (a), de andre bekante ull sorterna kunna med fördel an-
vändas til Stoft eller plesstyggs wäfnader.

S. 7.

At lin och hampa igenom Mechanisk och Chemisk opera-
tion kunna ansenligen til des finhet förbättras och förädlas är
nu mera bekant; men om med grof ull kan ske det samma är
än obewist; I fall dock behörige försök til des förbättring äf-
wen anställas, torde något gagneligt med den grofwa ullens
förädling och påfinnas; En Italienare i Wien förmenes redan
warit innehafware af sådan kunskap (b).

S. 8.

Förutan ullen, så kan af Schaffetier mjölk och ost til nå-
gon del äfwen anses för en indrägtig afkastning. Spanske och
Engelske får böra dock ej mjölkas, om icke en gång i we-
kan sedan lammen blifwit afskide, och til des bespringnings-
tiden

tiden infaller; den som väl förmår underhålla Ungeriske och Hollendiske Får, han kan dock alltid midla dem med stor förmon, och utan farhåga at deras ull deraf blifwer såmre. At Fårkött är en sund och angenäm spis, som kan i våra hushåll sålän umbåras, är allmänt kunnigt; Fåren lämna of sine skin til pålsar och fodervårck; deras horn och flöfwer nyttias til limkofande; de goda snarast och bäst våra magra och of fruktsamma åkerfelt, at förtiga mångfalt annan nytta som af desse ädla Creatur en Landtman tilfaller.

(a) Joh. Sam. Hallers natur geschichte der Thiere p. 290.

(b) Joh. Henr. Gottl. Justi i desſe Oeconomische Schriften; 2 band; p. 8.

Cap. 8.

Om Epidemiske Får-sjukor i Finland, och huru de stols förekommas.

S. 1.

I anseende til Landets goda Climate, äro Får här sålän utstålde för Epidemiske sjukdomar; watsot, hosta, kopper och skabb, torde dock kunna anses af detta slaget. Efter regnaktiga år angripas Fåren gemenligen af watsot och hosta; inneslutas de i mycket warma rum, och därifrån utsläppes i kalla vinterkolden, plår och denne hastiga förändring ådraga dem skabb och kopper.

S. 2.

Det bästa præserverande medel emot desse sjukdomar är först det, at wid Schafferieerne Fåren stödas med den försigtighet som i Cap. 3, 4, 5 och 6 förmålt är. 2:do Kan igenom wäl inrättade saltseken of mycket uträttas til desse förnämde sjukdomars förekommande.

S. 3.

Saltseket för Får, bör bestå antingen af berg salt eller saltstenar, dem de kunna få steka på i Fårhuset, eller of af en till

en tillredd tiårdeg, som görs af en kanna tiära, hwaruti up-
blandas i stop hafre-miöl, i stop malört, $\frac{1}{2}$ stop enebär, 4 lod la-
gerbär eller winruta. Vid de Tyfke Schäfferierne, brukas
såsom præserverande läkebot för Får åfven med förmon myr,
Pulfwer, hwilket tilredes af torckade och pulfveriserade
myror, upblandas med hafra och salt, samt gifwes åt få-
ren i gång i weckan hela wintren öfwer.

S. 4.

Får, på hwilka watsfoten wisar sig med hudwatt, anasarca, de
botas bäst igenom hanck, seraceum, och at dem gifwes dricka
enelag med salt uti; har watsfoten angripit uelssworne, så har
med förmonn wid Schäfferierne blifwit försökt, at fåret i bör-
jan ingifwes i quintin muncé Rhabarber, Rheum Raponticum
med 10 gran stött winsten, som afförer orenligheten; därefter
tages kräst eller ostronskahl, släderblomster, enebär och malört,
pulfwer och inkhädes i hafre miöl, samt göres til små bällar,
hwaraf 2ne i sänder ingifwes åt Kreaturet; under studdo-
men bör det siuka fåret litet få dricka, och gifwes det watten,
hwaruti Perälia blifwit kolt (a).

S. 5.

De måst försökte medel emot kopper, äro $\frac{1}{2}$ quintin eller
en knifsudd Stäfwel blomman i et skedblad söt miöl at
hwart Får; 5 a 8 droppor Ryfolsia med brånwijn, eller oc
i gran Zibet. i Brånwijn för hwart får, brukas åfven allmänt,
som et Specifique medicament wid Schäfferier emot denne
siukdom (b).

S. 6.

Förutan desse förenämde siukdomar, som måst antasta
Schäfferier här i landet, så äro spåda lam och ofsa understa-
stade ledwärt och tränsiuka; I den förra siukdomen kunna
lammene ej wäl stå på benen, utan ragla, och då är bäst at
bada dem med klar dranc eller hümmeilag. Tränsiukan böjer
sig åter därmed, at lammet begynner siuta i rygg, slämtar
med

med nedhängande hufvud; men ögonen se friska ut; botemed-
let härfore är först det, at ullen ifrån tactornes diufwer så
mycket bortslippes, at under diander lammen ej må få där af
något i munnen. 2:o Är wid Schäfferierne utbröt, at det
suka lammet bör gifwas 2 a 3 fingerborrar af sammankolad
starkt ahl, rön och hågge lag; i gran eller i pepparkorns storle
lakrits eller Treafelse har ock wist god wårckan (c).

(a) Se Herr Direct. Staafs Herdskonst p. 62. §. 130.

(b) Konglige Commerce-Collegii utgifne underwising om en rätt Fä-
re-skötsel p. 337 34.

(c) Herr Direct. Staafs Herdskonst pag. 33. §. 73.

Cap. 9.

Om Politiens åtgärd, wid Schäfferiernes uphielpan-
de i Finland.

§. 1.

Politiens skuldighet, at wårda Schäfferierne och undan-
röja alla hinder för deras upkomst i landet, är så mycket stör-
re, som denne boskaps skötsel ej allenast tienar til lifs uppehål-
le utan den ock är grund, samt wårkar til almän förmon
mycket uppå en annan nåtinas trefnad och bestånd Cap. 7.
§§. 4, 6. Dets upmärksamhet förtienar alltså 1:o at Schäfferier
i Finland anlåggas efter Climatets beskaffenhet. 2:o, At til-
räckelig underwising ej tryter om deras ans. 3:o, At sedan
en god Färes art i landet blifwit införd, den ej må degenerera.
4:o, At i början Landtman igenom upmuntringar ledes och
wanjes wid en rätt Schäfferie-skötsel, på det sedan upmunt-
ring åstadkommit förråd af goda Schäfferier, nyttan igenom
straff och plikt må kunna bibehållas. 5:o, At Schäfferie af-
drågten rätt wårdas, förwaltas och nyttias.

§. 2.

Efter Climatets beskaffenhet i Finland, så tyckes Schäffe-
rier af Engelse Fär, här i synnerhet böra uphielpas; de
Span-

Spaniske trifwas wäl ock; men i detta nordliga Climate falla de Landtman för kostsamma at underhålla, at ej förtiga, det solter här i Landet ej kunna hafwa af dem med beqwämlighet, så mycken nytta, som af Engellske får Cap. 2. §. 2. Hos gemene man, som ej äga förlag at straxt inrätta Engellske Schäfferier, är i början dock mycket uträttadt, om de wänias och underrättas, at til sine Förwandlings-Schäfferier Cap. 2. §. 6. nyttia goda Engellske Baggar. Uppå några orter i Österbotten Cap. 2. §. 4. kunna Får af Ungerisk och Holländsk art underhållas, samt uppå de mäst aflagne nordlige orter i Finland, blifwer lämpeligast, at inrätta Schäfferier af Isländske Får. Cap. 2: §. 5.

§. 5

Swad undervisningen om en rätt Schäfferie, skökel angår, så lærer knapt något Rike finnas, där mera försigtige och hållsamma författningar äro widtagne i detta ändamål, än hos oss Jurikes. Inrättningen af Schäfferie-Scholan i Alingsåhs, Schäfferie-Instruktion (a) och åttskillige andre, tid efter annan utkomne Konglige förordningar rörande Schäfferier De tala öfwerliudt om den upmärksamhet och ömhet, hwarmed Höga Öfwerheten behagar wårda och upmuntra Schäfferiernes upkomst i Landet. Så wida i Stor-Förstendömet Finland med Åland, dock nu för undervisning i Schäfferier, endast underhållas 3:ne Provincial Schäfferar, och i detta Land, som består af 3000 quadrat mil, och hwilket således är lika stort med Franckrike, samt större än England, wändeligen af så få personer, Schäfferie undervisningen och handhawandet tillräckeligen kan skötas; Så torde Höga Öfwerheten dock framdeles finna på utwäg, at så öka slike nyttige Oeconomie Betienters antal här i Landet, som ock lærer det befinnas nödigt och nyttigt, at Oeconomiske hufesnyer, och en hopy andre Oeconomie mål, hwilka nu af Krono. Betiente i ansende til deras föröfkte mångfaldige systor, sällan och
aldrig

aldrig blifwa werkstälte, dese Oeconomie Betiente til förwältning updragas. När en sådan författning sker, kunna Provincial - Schäffraene så igenom underwifning som Ambets myndighet äfwen mera än härtills främja ängskötet och åkerbruket förbättring i Landet, samt derigenom lägga rätta grund til Schäfferiernes upkomst.

S. 4.

Et de redan i Landet anlagde Schäfferierna ej må degenerera, så har Lagen och sträckt sin upfigt därtill derigenom, at dels efter Kongl. Förordningar, både de hugnas med Premier, som af Ståndspersoner försälja goda Spanske eller Engelske Baggar åt Allmogen, som ock understödes Allmogen med underhålls Premier til deras föda, samt är plikt äfwen utsatt för dem, som i Byelag igenom Finke odugelige Baggars underhållande gifwa anledning, til et anlagt Schäfferies degeneration och förwärring (b).

S. 5.

I Finland har i anseende til ullens föryttning ifrån aflägsne otter til Manufacturer, det mycket hindrat, at de samme ej kunnat få til upodling, såsom Rudimaterie, den fina ull, som redan wärfeligen fallit i Landet; utan har den til ofullkomlige land-slögder blifwit använd och miswärdad (c). Sedan dock nu mera efter Hans Kongl. Maj:ts Nådigste Författning både åt Manufacturisten och ullsäljaren bestås behörige upmuntrings Premier; den fina ullen efter behörig wärdering i Städerna äfwen upköpes för Manufacturernes räkning, i fall der til afsnåmare i orten sig icke skulle insinna (d), så är denne betydande swårighet för Schäfferiernes upkomst lyckeligen undanrögd, och lärer nu hwar redlig och sitt Fosterland älskande medborgare ej underlåta, at nyttia Högga Siverhetens wärde upmuntringar til gagnelige Schäfferiers införande och underhållande här i Finland.

För Inhämske Ull-Manufacturur blifwer och framdeles nyttan af Landets Schäffterier des större, i fall Ullgarne Spinnerier hos Os, såsom i England och Frankrike skett, förläggas up i Landet, och Allmogén tillwänies samt upmuntras igenom Premier eller på annat sätt at använda våra långa winter ottar och qwällar til Garn-spinnerier för Manufacturerne.

(a) Kongl. Maj:ts förnyade Instruction för Provincial Schäffterne i Riket af den 18 juniij År 1750.

(b) Kongl. Maj:ts Förordning angående Premier på fullgoda Får af den 23 Septembr. År 1741.

Kongl. Brevvet til samtelige Landshöfdingarne om Schäffteriernes forplantande af den 28 januarii, 1757.

Kongl. Commerce Collegij Circulaire-Bref af den 18 juniij, 1753. och Provincial Schäffters instruction 12 §.

(c) Herr Direct. Cneiff's Tankar om hushållningen i Österbottn. pag. 112.

(d) Kongl. Maj:ts Kundgörelse angående Irrikes ull handelns befrämjande af den 10 Augusti 1757. som och Kongl. Maj:ts författade Reglemente för ull wårderare i Städerna af den 10 Augusti, same ma År.

G. A. A.

